

FALUDI FERENC (TARNAI ANDOR)

A magyar rokokó irodalomnak – Mikes mellett – másik kiemelkedő alakja, Faludi Ferenc (1704–1779), szintén nyelvi, stílári értékeinek köszönheti elsősorban, hogy a jelentős magyar írók sorában a helye. Míg Mikes műve az erősen személyes jellegű főúri barokk irodalom (emlékirat, levél, kegyességi munkák) rokokó leszármazottja, addig Faludi a rendi-nemesi és jezsuita literatúrát emelte a kifinomodott úri rokokó ízlés szintjére. Amannak francia műveltségétől eltérően ő a spanyol-olasz világgal érintkezett, és prózai műveiben a késő-barokk kor udvari irodalmát szóltatta meg magyarul. Verseivel pedig a rokokó ízlés legtisztább és legkifinomultabb képviselője lett a magyar költészetben.

Élete

1704-ben született a Vas megyei Németújváron, ahol apja a Batthyányaknál gazdatisztként szolgált. Kőszegi és soproni diákévei után Faludi 1720-ban a jezsuita rendbe lépett; 1725-ben filozófiai doktorrá avatták – Amade Lászlóval együtt – Grácban; majd egy évig matematikát, további négy esztendőn keresztül pedig teológiát hallgatott Bécsben. Felszentelése után a rend budai vízivárosi templomának szónokája volt, utána Bécsben (1736–1737), Grácban (1737–1739) és Lincben (1739–1740) tanított. Ezekben az években adta ki saját előszóval egyik rendtársának geometriai munkáját (*Elementa geometriae* (A geometria elemei), Grác 1738), s valószínűleg maga szerkesztett össze egy könyvecskét a katonai építészetéről (*Collectiones mathematicae ex architectura militari* (Matematikai gyűjtemények a katonai építészetből), Grác 1739).

Írói fejlődésére döntő hatással volt, hogy rendje 1740-ben öt esztendőre Rómába küldte ki a magyar zarándokok gyóntatására. Itáliai évei során kitűnően megtanult olaszul, már ekkor tanújelét adta tudatos stilisztikai igényességének, tájékozódott a 18. századi Olaszország szellemi mozgalmaiban, képzőművészetében és irodalmában, részt vett a művelt társaság tipikusan rokokó szórakozásaiban. Sokat olvasott, jegyzőkönyvének (*Omniáriumának*) cím- és téma-felsorolásai enciklopédikus érdeklődésről tanúskodnak. Római tartózkodásának idejére esik irodalmi munkásságának első termékeny korszaka, ekkor írt művei – hazatérése után – 1748–1750-ben jelentek meg.

537A római évek után Nagyszombatban professzor és az egyetemi nyomda igazgatója (1747–1750) lett, 1753 után pedig jobbára Pozsonyban, az ország akkori központjában tartózkodott mint a jezsuita kollégium könyvtárának és gimnáziumának igazgatója. A rend feloszlatásakor (1773) a Batthyányak pártfogása alatt, Rohoncon élt, s a kor művelt abbéinak szokása szerint vett részt a főúri család és a szombathelyi egyházmegye vezető papjainak társaséletében. Munkáinak második tekintélyes csoportját az 1760-as évek végétől haláláig írta fokozottan világias, szépirodalmi jelleggel – amiben nyilván része volt a jezsuita kötöttségek megszűnésének. Rohoncon halt meg 1779-ben.

A matematikát is magában foglaló ismereteivel, német, olasz és francia nyelvtudásával kora legműveltebb férfiai közé tartozott. Írói karaktere a settecento Rómájában formálódott, egyéniségében semmi nyoma rendi elődei mennydörgő pátoszának. Művei halkszavú, éleseszű abbéinak mutatják, aki a moralizálást nyájas okossággal teszi szórakoztatóvá, oktatásán minduntalan átüt a bölcs kedélyesség, a derűs rokokó életöröm. Képzettsége lehetővé tette, hogy könyveivel ne a latin fordítások után kullogjon, hanem az élő nyelvek irodalmából válogassa ki a magyarra fordítandó műveket. Mint kortársai általában, ő sem egy nyelvű író: maradtak fenn latin versei, és feljegyezték róla, hogy német énekköltéssel is foglalkozott. Az idegen nyelvű emlékek azonban nem jelentősek: számuk, terjedelmük csekély, nem egyebek igen magas nyelvi kultúrájának jeleinél, és nem változtatnak azon az írói arcképen, amit magyar művei alapján rajzolhatunk róla.

Prózai művei

Faludi prózai fordításai – egy kivételével – a nemességet moralizálva oktató művek. A forrásul választott könyvek az abszolutizmus 17. századi kultúrájának termékei voltak, amelyek a 18. század derekán Bécs és a Habsburg birodalmi arisztokrácia életében már lassan háttérbe szorultak. Ez a mereven feudális viszonyokat tükröző irodalom jól megfelelt azonban a rokokó kori magyar nemesség szemléletének, rendi keretek között kibontakozó világias hedonizmusának.

Első két – egymással összefüggő – moralizáló munkája, az *Istenes jósággra és szerencsés boldog életre oktatótt nemes ember* (Nagyszombat 1748) és az *Istenes jósággra és szerencsés boldog életre oktatótt nemes asszony* (Nagyszombat 1748), a római évek terméke. Mindkettő eredetijének szerzője William Darrel (1651–1721, Faludinál: Dorell József), kinek műveit a magyar író olasz fordításból ismerte meg és tette át anyanyelvére, mégpedig az előszavak kelte szerint 1744-ben. A sorozatot az *Istenes jósággra és szerencsés boldog életre oktatótt nemes úrfi* (Nagyszombat 1771) egészíti ki. A fordítás a 60-as évek végén készülhetett, előszavát Pozsonyban, 1770-ben írta Faludi.

A három mű úgy összefügg egymással, mint "szem szemről a láncon": mindegyikben Eusebius, "egy bölcs és istenfélő, mind a két szerencsében forgott úri személy" osztja tanácsait. A párbeszédés előadási mód az előző periódus hitvitázó dialógusaira emlékeztet; jóval világiasabbak azonban, mert nem a hit, hanem az "úri" erkölcs kérdésével foglalkoznak. Az oktató világi ember, ⁵³⁸és az is figyelemre méltó, hogy Faludi külön kötetet szentelt sorozatában az asszonyi nem nevelésére.

Mindhárom mű tartalma abban összegezhető, hogy a "főemberek... nemesek és... keresztyének"; hogyan egyeztethető tehát össze a társadalmi helyzettől megkívánt nemesi életmód és a vallásosság. "Jóllehet ugyan, hogy... az istenfélő atyák bátorságosan mendegélnek az ég felé; de más utakon is odaférhetünk"; a nemes ember, asszony és úrfi kedvelheti a "társaságot és nyájaskodást", a vadászatot, a táncot, a színházat, módjával még a szerencsejátéktól se vonja el magát, de járjon mindenben a keresztyén sztoicizmusban untig ismételtetett bölcs középúton: mint hívő keresztyén óvakodjék az ateistáktól, libertinusoktól, akik vallástól független, pusztán az észről megszabott erkölcsöt követnek; a szolgarenddel viselkedjék atyaián, de ne barátokozzék vele, mert "a parasztrüh olyan nyavalya, mely könnyen másra ragad a conversatióban, oly mocskok, amelyet nehezen lehet kivenni".

Faludi moralizáló prózai munkáinak másik csoportja tömör rövidséggel megfogalmazott életszabályokból, maximákból áll, melyek különösen kedveltek voltak a rokokó korban. Idetartozó kötetei között legjelentősebb a három részből álló *Bölcs és figyelmetes udvari ember*. Az első száz ("század") maximát, melyet még "ifjantan", németből kezdett fordítani, de nagyobb részét "távul bujdosva", vagyis Rómában írta, Nagyszombatban, 1750-ben jelentette meg. A második és harmadik "század" Pozsonyban, 1770-, illetve 1771-ben került ki a sajtó alól, az utóbbi francia szöveg alapján. Az *Udvari ember* eredetije Baltasar Gracian híres *El oraculo manualja* (1647), mely ámbár az udvari képmutatás és züllöttség kézikönyve volt, de mint a nagyvilági viselkedés szabálygyűjteménye, hozzájárulhatott a barokk vallásos rajongásba elmerült rétegek gondolkodásának elvilágiásításához. Faludi fordításában is ezt a szerepet töltötte be. Gracian könyvét a "főrendek" számára fordította, s moráljáról ezt jegyezte meg: az olvasó "meg ne ítéljen, se ravaszkodásra ne vegye, amit írtam; fegyvert, oltalmat kívántam a hamis világ ellen adni nem rossz politikát hinteni nemzetem eleibe." A magyar író az eredetinek rövidségével meglepő, előkelően szellemes udvari stílusát, a barokk "argutiá"-t (elmésséget) – Gracian népszerűségének egyik titkát – sikeresen adta vissza magyar prózájában. Jól ismerte Faludi Gracian más műveit is. A *Nemes úrfi* hetedik dialógusát, valamint a *Megszerzés, a mostani világ* című utolsó fejezetét Gracian *Criticon* (Az "udvari ember" kritikája), (1650–1653) című művéből vette át.

A Gracian-fordítás közben megszokott és megszeretett maxima-stílusban írta Faludi két utolsó moralizáló munkáját, a 300 rövid tételt tartalmazó *Szent embert* (Pozsony 1773) és a *Bölcs embert* (Pozsony 1778). Az elsőnek eredetije még ismeretlen; a második Robert Dodsley (1703–1764) londoni könyvkereskedő könyvének (*The oeconomy of human life* (Az emberi élet ökonómiája), 1751), tehát már egy laikus erkölcsstannak német közvetítésű leszármazottja. Az angol könyv egy tibeti bölcs gondolataiként, névtelenül jelent meg; stílusában az a feltűnő, hogy prózája a hasonló értelmű, de más szavakból szőtt

mondattagok egymás után sorolása által éppolyan ritmikus lejtésű, mint az 1780-as években nálunk megismert ossziáni daloké. Faludi a modern érzelmesség e stiláris jeléről nem vett ⁵³⁹tudomást, és szövegét a Gracian-fordításokban megszokott eszközökkel szólaltatta meg magyarul.

Faludi moralizáló munkáit az erkölcsös kegyesség öregbítésére írta, de arra is gondja volt, hogy olvasói "magokat... múlassák", "eszeket leckével" köszörüljék. Teljesen a szórakoztatás a célja az 1778-ból való *Téli éjszakák* című keretes elbeszélés-gyűjteménynek. Címe onnan származik, hogy egy nemesi társaság hosszú téli estéken történetek elbeszélésével szórakozik. Amit ma Faludi fordításában *Téli éjszakák* cím alatt ismerünk, legnagyobbbrészt egy spanyol novelláskötet (Antonio de Eslava: *Noches de invierno* (Téli éjszakák), 1609) német fordításában található (1666). Faludi nagyon szabadon bánt az eredetijével: tizenegy fejezetéből csak ötöt tartott érdemesnek a lefordításra, de helyenként ezeket is kiegészítette máshonnan vett példákkal, kurióziумokkal. További három történetet franciából vett át, különösen érdekes és eleven közöttük Párizsban a nyolcadik éjszakán előadott leírása.

Az önálló válogatás és a szabad fordítási mód magyaros szint ad a kötetnek. Az elbeszélések kerete szerint Hollósi, egy "kastélyos ur-"at meglátogatják barátai, Szilágyi és Bátor; a kis társaság a gazdaság gondjai és a vadászat után történetekkel újí el a téli esték unalmát. Nem háborodnak fel a szerelmes tárgyakon sem, pedig korábban Faludi elítélte a "románciás könyveket", mert "hatalmas arsenicum mérég lakik azokban, már sok lelkeket" öltek meg. A harmadik estén csatlakozik hozzájuk Szilágyi felesége, a divatos, ápoltságos, eszes nemesasszony, aki ebben az időben már nélkülözhetetlen a társaséletben.

Faludi prózai művei során – a *Nemes embertől a Téli éjszakáig* – a nemességet oktató jezsuitából a művelt társaságot szórakoztató szépíróvá fejlődött. De még moralizáló könyveiben is inkább mulattat, mint nevel, az irodalmi hatás inkább leköti az olvasót, mint a tanítás. E hatás titka az elegáns, választékos, a maga korában senkitől utol nem ért stílus, amely az író lassú elvilágiasodása folyamán egyre művészbé vált, és egyre tökéletesebben jelenítette meg a késő-barokk udvari írásmódot.

A tudatos stílusformálás első jeleit Faludi olaszországi feljegyzései között hagyta hátra, itthon pedig közmondásokat gyűjtött, jelzős főneveket szedett össze ("szépen illő társ-igék") és "szép magyarázatok" (kifejezések) cím alatt különösen szerencsés birtokos szerkezeteket, nagy stílusértékű igéket, főneveket stb. csoportosított. Révai Miklós, az első magyar népköltési gyűjtésre szóló felhívás szerzője azt írta, hogy Faludi "el szokott volt a köznépi és cselédek közé járogatni, hogy őket szabadabb beszédre felbátorítván, igazabban kitanulhassa a tulajdonabb magyar szőejtéseket". De még ha Faludi az első népnyelvi gyűjtő is nálunk, az író a népi nyersanyagot nagy műgonddal az "úri" stílus megvalósítására használta fel.

Fordítás közben észrevette ugyanis, hogy a retorikus bőséggel áradó magyar próza milyen kevésbé alkalmas a "lakonizmus, nyers, fontos rövidség" visszaadására, "ki akadékos, szeges munka az idegen nemzetnek nyelve járását és annak tulajdonát úgy magyarosan ejteni". A közmondásokat, velős népnyelvi fordulatokat kellett ezért az udvari stílus tartalmas rövidségének visszaadására felhasználnia. Stíluseszmenyének elérésére nem idegenkedett az önálló nyelvi újítástól sem. Szavakat képzéssel, főleg pedig összetétellel alkotott, ⁵⁴⁰az igéket újszerűen kapcsolta össze az igekötőkkel, mert ezeket az eszközöket találta legalkalmasabbaknak az áhított tömörség elérésére. Nyelve a stílusreform mellett nem lett idegenszerű, sem elvont: "Természetes, kellő, tulajdon magyar" – írta róla Révai Miklós.

Iskoladrámái

Mint jezsuita köteleességszerűen írt Faludi két iskoladrámát is: a *Caesar Aegyptus földjén, Alexandriában* és a *Constantinus Porphyrogenitus* címűt. Az iskolai színjátszás kezdődő elmagyarosodásával összhangban mindkét világi tárgyú darab magyar nyelvű, Faludi olaszból fordította őket. Az előbbit 1749-ben a jezsuiták Nagyszombat melletti nyaralójában, az utóbbit 1750-ben ugyanott, majd 1754-ben Egerben adták elő.

A Caesarban egyrészt a római bölcsességet, hazaszeretetet, jellemességet láthatta a néző, másrészt a felfuvalkodottság ellen kaphatott oktatást. A *Constantinus-dráma* Bíborbanszületett Konstantin (911–

959) görög császár trónrajutásának történetét ábrázolja, a jogos trónörökös diadalát. A bonyodalom szerepcseréből adódik: a császárnő ugyanis tulajdon fiát kicserélte az "ország gondviselő"-jének gyermekével, s mikor ez éppen cserére hivatkozva saját fiát szeretné trónra ültetni, a jogos trónörököst segíti hatalomra. Az udvari színleléssel teli cselekményt a két fiú barátsága festi alá. A darab nyelvét és stílusát Faludi ugyanazokkal az eszközökkel tudta udvarivá tenni, mint Gracian-fordítását, és elsőnek adott példát az új nyelvi eszmény drámában való alkalmazására.

A Caesar-dráma az író költői működésének legkorábbi jelentkezése is egyúttal. Faludi a darabba – az olasz eredetétől eltérve – három "ariettát", két "páros" és egy "magányos" éneket írt, amelyek a maguk helyén maximaszerűen foglalják össze a színjáték tanulságait.

Költeményei

Faludi versei éppúgy a késő-barokk udvari irodalom legművészeibb magyar nyelvű termékei, mint prózája. Mintáinak egy része azonos lehetett azokkal, amiket vele egyidőben Amade követett, előfordul náluk azonos strófaszerkezet is ("Szerelem, gyöttelelem, hol együtt jár" – "Fortuna szekerén okosan ül"); közös vonásuk az is, hogy mindketten a hagyományos barokk költészet formáit és fráziskincsét finomították át a rokokó ízlése szerint, Faludi költeményei azonban ritmikailag szabatosabbak, nyelviileg kidolgozottabbak, műfajilag változatosabbak Amade darabjainál.

Verseinek tekintélyes része énekszöveg, de vallásos tárgyú mindössze hat ismeretes. A *Szent Emidhez* című talán az 1763. évi komáromi földrengés emlékét őrzi; kettő (*Szent István királyhoz*, *Szent Imre hercegről*) 1771-ben abból az alkalomból íródhatott, hogy Mária Terézia hazahozatta első királyunk jobbját. Máig ismert énekelt szöveg a *Szűzek, ifjak sírjátok* kezdetű, amely latin eredetire megy vissza.

541Jóval nagyobb számú világi énekei változatos tárgyúak. A szerencsének a barokk korában közkedvelt témáját kettő eleveníti fel: az egyik szerint "Nyughatatlan kóborló," "Ajándékja álmokincs" (*Szerencse*), a másik arra oktat, hogy "Fortuna szekerén okosan ül" (*Forgandó szerencse*). A gondolatok tehát nem mások, mint az előző periódusban, de a lendületes ritmus, a nyelvi kifejezés finom kecsessége azt fejezi ki, hogy a fátum már korántsem olyan sorsdöntő hatalom, mint Zrínyi vagy akár Cserei Mihály korában. Nem ismeretlen Faludinál a természet jelenségeit séta keretében leíró barokk verstípus sem, melyet Koháry művelt, eszébe sem jut azonban, hogy a látottakból allegorikus értelmet fejtsen ki. A mitológiai alakok felvonulása egyedül azt a célt szolgálja, hogy megjelenésükkel mozgalmassá válják a táj (*Erdő*), a megrázó, patetikus képek helyett filigrán apróságok adják meg a tónust (*A hajnal*):

*A madárcák felszerkennek,
Rázogatják szárnyokat;
Éneklésre készülgetnek,
Próbálgatják torkokat.*

*Harmat gyöngyét hullogatja
Arany haja szálain:
S arany haját lobogtatja
Alabástrom vállain.*

Teljesen az apró rokokó szépségeknek szentelte a *Tündérbert*-et, a barokk álomlátó-versek bájos kis változatát; a megelevenedő virágok, vetemények, gyümölcsfák pompázatos reggeli báljának leírását. Máskor a természet-ábrázolás középpontjában egy vidáman mulatozó nemesi társaság áll, melynek "királyi multság"-át, a régebbi nemesi költészet egyik jellemző témáját – magas irodalmi szintre emelve – finom humorral ábrázolja Faludi:

*A sötét gondokat magos szegre tenni,
Feladott étkekből jóízűen enni,
Enni, meg nem csömörlni,*

*Közbe frissen beszélni,
Friss borokat inni,
A vizet dicsírni.*

Néhány ének apró történeteket foglal magában. A *Tarka madár* című egy fogságba esett, felhizlalt és leölt madárka hat strófás története, a váltakozva visszatérő sorok ("Mégis veled repülnék" – Soha veled nem repülnék") játékosan emelik ki az egyszerű mese fordulatait. A németből fordított *Phillis* arról szól, hogy Amor ellopja az alvó lány szívét, majd visszaadja neki.

Az énekek egy másik csoportjában típusokat jellemez a költő. A komoly változatot a párosrímű 12-esekben írott *Remete* képviseli, a tréfásat a *Szakácsének*, a gúnyosat a *Nincsen neve* című vénasszonycsúfoló. Ez utóbbihoz Révai Miklós szerint élő személy szolgált mintául, mások német vagy latin forrás lehetőségét vetik fel. A dévaj jókedv legsikerültebb terméke – népies fordulatai jóvoltából – az *Útra való*:

*542 Ne marasszuk, elmehet,
Amint tetszik, úgy vehet
A faképtül végbúcsút,
Előtte az országot!*

Az 1775-ben "egy valakinek nagy kérésére" írott *Búcsúzó ének*, melynek strófáit felváltva mondja egy fiú és egy lány, arról tanúskodik, hogy a költő élete végéig kitartott az énekszerzés mellett. Faludi írta a rokokó korában rendkívül divatos pásztori költészet legsikerültebb magyar darabjait. Már énekei között is akad pásztori tárgyú: Dorindo pásztor és a féltékeny Clorinda pásztorlány párbeszéde (*Clorinda*); Vergilius eklogáinak antik hagyományát pedig hat – élete végéről származó – versben követte. Egy közülük üdvözlő vers (*Méltóságos gróf Fekete Györgynek, mikor országunk bírója lett*); két további a jezsuiták felosztatásával foglalkozik, s Faludi legszemélyesebb érzelmeinek ad hangot: az 5. ekloga XIV. Kelemen pápa rendelkezésének "igazságtalanságát" a felfordult világ képeivel ("Fehér már a holló, fekete a hattyú" stb.) ábrázolja, a 6. pedig 1775-ből való, amikor VI. Pius lépett elődje helyére és a költő tőle várta rendjének visszaállítását ("hitten hiszem, megváltja sorsomat"). A maradék három darab a pásztori költészet jól ismert témáiról szól: a *Pásztorversengés*ben Corydon és Tityrus találós kérdésekkel szórakoznak ("mese mese mi az?"), anélkül, hogy a megfejtést is megadnák; a 3. eklogában (*Megint pásztorversengés*) két pásztor a tavasz leírásában méri össze erejét; végül *Az aggódó pásztor* című a hűtlen kedvese miatt halálára készülő Alconról szól, Zrínyire emlékeztető szép zárósorokkal:

*Tudom, mint halok meg: vannak még havasok,
Kifekszem, megesznek ottan a farkasok.*

Ha Faludi juhászai, kecskései és kanászhajói a pásztorköltészetben szokásos neveket viselik, ha mitológiai vonatkozásokat kevernek is beszédükbe, s ha az eklogákban "mint a szaloni modernség egyik illúziószükséglete tűnik fel a természettel azonosított antik igénytelenség kultusza" (Horváth János), a műfaj kellékeit Faludi – a paraszti életet közlő ismerő és figyelő nemesség vonzására – határozottan a magyar valósághoz közelítette. A pásztorok hazai tájon "versengenek" (Veszprém, Pápa, Bakony), csákót, varrott inget, telekes téli bocskort viselnek, kisbalta és bicsak van a kezük ügyében, dudájukon lengyel nótát fújnak, és ami a legfontosabb: hibátlanul, ép mondatokban, népi ízű, de választékos fordulatokkal, kiválóan dallamos párosrímű 12-ösökben beszélnek. A hazai nemesi rokokó szellemének és ízlésének megfelelően Faludinál "nemcsak igaz pásztorok, hanem még magyar igaz pásztorok járnak a magyar mezőt s a magyar erdőt" (Révai Miklós).

Alkalmi versei között a legkorábbit 1751-ből ismerjük, amikor Batthyány Lajost, az új nádort üdvözölte (*Méltóságos gróf Batthyáni Lajosnak*). A család címerébe metszett kardos oroszlán és pelikán

tulajdonságaiból, a bátorságból és az irgalmasságból jószolt benne a költő boldogságot az országnak. Hasonlóképpen hagyományos címer-magyarító vers a gróf Niczky György és Batthyány Xaveria házasságára (1774) írt és a *Méltóságos Szily János úrnak* (1777), [543](#)a szombathelyi püspöknek címzett köszöntő. Mindkét magyar vers latin változatban is ismeretes.

Faludi kísérletei között különös figyelmet érdemel az "olasz sonetto formára írott *A pipáru*. Eredetijét, amely szerint a dohányfüst a múltó élet jelképe, németül vagy franciául olvashatta; Faludi érdeme viszont, hogy a korábban a magyar költészetben ismeretlen formával kísérletet tett. Az egyelőre elszigeteltnek látszó próbálkozásnál irodalomtörténeti szempontból még jelentősebb *A tarcsai savanyó vízről* (1775) szóló öt versszakos költemény. Távoli mintaként Horatius egyik ódája lebegett a költő szeme előtt; a híres antik vers magyar leszármazottja egyfelől Faludi érdeklődését árulja el a klasszicizmus korának nagy eszményképe iránt, másfelől a versforma, a párosrímű 12-es ama magyaros óda-típusra utal, amelynek legnagyobb mestere 1790 körül Batsányi János lett.

Faludi énekeinek strófa képletei idegen dallamokra mutatnak. Egyesek közülük (*Clorinda, Addio!*) Metastasio-versekre emlékeztetnek, mások (*Phyllis*) német forrásra mennek vissza. A magyar költő csak arra ügyelt, hogy az idegen sorok számát, a versszakok rímrendszerét s a magyar szöveg énekelhetőségét megőrizze, a szótagmérésről rendszerint lemondott. Ráday Gedeon módjára tehát új versrendszerrel nem kísérletezett, a magyar ütemű sorok ritmusa azonban élesen szabatos nála, s minthogy dallamra épültek, kiérzik belőlük valami időmértéken alapuló zene. Finoman kiművelt s amellet magyaros verselésével Faludi nagy hatást tett a Petőfi előtti népdalszerzőkre. Ő teremtette meg a négy hetes sorból, páros rímekkel alkotott, hamar elnépszerűsödött strófát; s ugyancsak nála bukkan fel először a nyolcas és hetes kétszeri váltakozásából, keresztrímekkel képzett – olasz–német eredetű – versszak. Ez utóbbi Faludinál mintegy tíz esetben fordul elő, az utána következő évtizedekben pedig a legkedveltebb dalforma lett.

*

Prózai, költői és drámai írásai Faludi korának legsokoldalúbb írója volt, aki kivételes formaművészetével jórészt feledtetni tudta műveinek avult mondanivalóját. Kevés tartalmi eredetiséggel, de bámulatos stílusérzékkel fejlesztette tovább a barokk hagyományt, amikor a retorikus, akusztikus hatásra törő prózát rövidde, csattanóssá tette, eltávolította a sok szabadságot megengedő előbeszédétől, s a díszítményeket végeláthatatlanul halmozó verselést tömörre varázsolta. Írói és költői hírneve már életében nagyra nőtt. Általánosan elismert műveltségének bizonyítéka, hogy a *Halotti beszéd* először az ő olvasatával jelent meg (1770); prózai stílusa miatt a "magyar Cicero" epitheton kapta; verseiért a "magyar poéták csudájá"-nak, Gyöngyösi István után a legnagyobb magyar költőnek tartották. Versei Révai Miklós két kiadásából (Győr 1786; Pozsony 1787) váltak ismeretessé, s a korai népiesség hívei éppúgy megkedvelték azokat, mint a klasszicizmus előfutárai. Fekete János egész sor költeményt írt a "Faludi nótájára", néhány éneke betétként került be Dugonics András *Jolánka* című regényébe, Verseghy Ferenc Faludi rokokójából kiindulva jutott el a klasszicizmusba, hatott Szentjóni Szabó Lászlóra s a magyaros énekköltők (Kreskay Imre, Péteri Takács József, Nagy János stb.) egész sorára. Nemzeti klasszikussá verseinek Batsányi János által sajtó alá rendezett kiadásával [544](#)(1824) lépett elő, aki a túlzó nyelvújítókkal szemben az ép és csinos magyarság példjaként hivatkozott rá. Népszerűsége azonban erősen korhoz kötöttnek bizonyult; életművének csekély eredetisége, vallásos kötöttségei, valamint a nemzeti szempont hiánya miatt a romantika korától kezdve olvasottsága egyre csökkent, s Faludi élő hagyományból mindinkább csak irodalomtörténeti jelenséggé vált.

Kiadások

F. F. költeményes maradványai. I–II. Kiad. *Révai Miklós*. Győr 1786–1787. és Pozsony 1787. (A 2. kiad. egy kötetben.) – F. F. minden munkái. Kiad. és bev. *Toldy Ferenc*. 1853. – F. F. versei. Kiad. *Négyesy László*. 1900. – Téli éjtszakák. Kiad. *Rupp Kornél*. 1900. (RMKt XIX.)– Caesar Aegyptus földjén Alexandriában. Kiad. *Gálos Rezső*. Győr, 1931.

Irodalom

Binder Jenő: F. "Téli éjszakák" és a Noches de Invierno. EPhK 1901. 97–106. – *Gyárfás Tihamér*: F. F. élete. ItK 1910. 1–15, 129–141, 398–427. – *Trostler József*: F. és a német gáláns költészet. EPhK 1914. és Magyar irodalom – világirodalom. I. 1961. 363–368. ("F. és a 'gáláns' költészet" címmel.) – *Kastner, Jenő*: L'arte poetica di Francesco F. Corvina 1922. 74–83. – *Kastner Jenő*: Olaszos irány XVIII. századi költészetünkben. EPhK 1923. 139–150. – *Kastner Jenő*: F. F. olasz versformái. ItK 1924. 19–27. – *Horváth János*: A magyar irodalmi népiesség F.-tól Petőfiig. 1927. – *Turóczi-Trostler József*: F. és a gáláns költészet. It 1938. és Magyar irodalom – világirodalom. I. 1961. 369–379. ("Az első magyar szonett" címmel.) – *Szauder József*: F. udvari embere. Pécs 1941. – *Géfin Gyula*: F. F. 1942. – *Nagy Elemér*: F. F. Omniáriumának latin jegyzetei. Ipolyság 1943. – *Szauder József*: F. F. és Itália. (Az Omniárium olasz nyelvű jegyzetei.) A "Magyar Századok" c. kötetben. 1948. 164–176. – *Szauder József*: F. F. és B. Pererius. FK 1957. 435–440. – *Tarnai Andor*: Egy tibetinek álcázott laikus erkölcsstan a XVIII. századi magyar irodalomban. ItK 1958. 177–186.